

EL TRADICIONÀRIUS, DE FORA DEL FOLK ESTANT

Rafel Mitjans

Toco, toquem, el flabiol al vell estil, en una cobla de flabiolaires, una formació que no es pot pas dir que estigui de moda. Acompanyem balls antics –l'espolsada, les gitanes, els bastons, els gegants i, alguna vegada, el ball de parelles (polques, masurques, xotis...). Ho fem sobretot perquè ens plau: entre els músics de colla, la cobla de Pep Ventura i les bandes folk, no ha quedat pràcticament mercat per als flabiolaires. Som de poble, i tot això ho podem fer perquè no hem de viure de la música.

Bo i amb aquestes limitacions, els editors de CAMELLA han volgut que col·laborés en el dossier sobre el Tradicionàrius. Intentant complaure'ls, espero que els lectors de la revista de música tradicional i cultura popular dels Països Catalans siguin comprensius.

Nosaltres no vam ser al primer Tradicionàrius, però des del segon

vam estar uns quants anys participant-hi activament; ara fa temps que, per circumstàncies particulars, no hi hem pogut ser gaire. Per tant, les consideracions que segueixen s'han d'entendre com reflexions d'algú que opina es de fora.

Voldria dir en primer lloc que em sembla que és excessiu parlar del Tradicionàrius: el festival té dotze anys, però avui seria més aclaridor parlar del CAT, i dir que va començar fa dotze anys amb el festival Tradicionàrius. La distinció no és ociosa. Els primers anys de l'Artesà, formacions de tota mena –fins i tot nosaltres– «mostraven la feina que feien»; més que més bons o més dolents, tothom era diferent. A partir d'unes pautes comunes –prou vaporoses– quant a instrumentari o/i repertoris, semblava que primés la diversitat. Una diversitat integradora en la qual raïa l'èxit de l'invent.

Més tard, diria que en nom d'un concepte concret de professionalitat –tan vàlid com qualsevol altre que hagués pogut sorgir–, les coses van anar canviant, tal com pot comprovar qualsevol que repassi els programes.

En els programes, tant en els de l'Artesà com en els dels seus ecos apareguts en diferents indrets del país, també s'hi pot veure com, al llarg dels anys, l'apartat de crèdits i logotips ha anat creixent. No en va, les institucions continuen essent el principal mercat del conglomerat de persones i grups que es publiciten en el calendari TRADIFOLK. (Per cert, ¿quan començarem a dir-ne folk i prou, del folk, i deixarem estar tranquil·les la tradició, la popularitat i la catalanitat?).

A vegades, penso que el CAT podria ser el col·legi professional o el gremi d'una professió, la de

II

PARLEM DE...

Seguici inaugural de la
7a. edició del
Tradicionàrius.
Grallers de Matadepera
(Vallès Occidental)

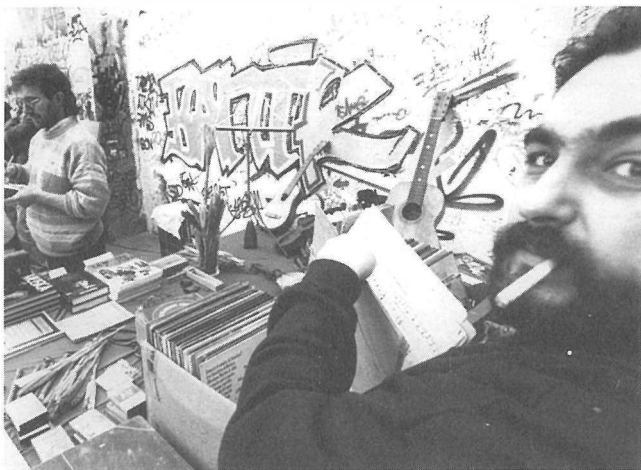
músic folk, que no sembla gaire disposada a adquirir comportaments empresarials. En tot cas, és públic que bona part dels esforços per normalitzar l'ofici es deuen a la iniciativa de l'equip del CAT. La millor mostra, el Calendari TRADIFOLK, però n'hi ha moltes d'altres.

El CAT esdevé una mena de buc insígnia del folk català, però al costat, a l'entorn, al darrere... d'aquesta institució n'hi ha d'altres, centrals o perifèriques, a Barcelona i fora de Barcelona..., i entre totes plegades conformen el que es podria anomenar consorci del folk.

L'activitat més visible del consorci fora de Barcelona és coneguda pel nom significatiu de «desembarcaments a comarques», sovint instigats per institucions públiques, sovint fets al marge de les necessitats reals dels llocs i de la feina de les persones que hi treballen.

Tanmateix, vull explicitar, per si no quedava clar, que em sembla correctíssim que la gent que n'ha de viure es busqui la vida com pugui.

El folk, com se sap, no va néixer amb el Tradicionàrius. Fa almenys trenta anys que va aparèixer a Catalunya. Però trobo preocupant que, al cap de dotze anys de la represa, no s'hagi aconseguit, encara, la consolidació de circuits comercials per a la música folk, ni una presència normalitzada als mitjans de comunicació, tot i la quantitat i la qualitat dels enregis-

Els Encants del folk

traments publicats, que semblaria indicar una altra cosa. Per què?

Hi ha gent molt més preparada que jo per opinar la qual, curiosament, no sol fer-ho de manera pública, però tinc la sensació que s'han seguit massa de prop models que funcionen en altres països i que aquí no poden acabar d'arrencar. Sembla com si hi hagués un *décalage* entre una gran oferta molt diversa —i sovint de qualitat—, i la demanda real, aparentment petita. Crec que, més que petita, és molt selectiva, i per tant, dispersa.

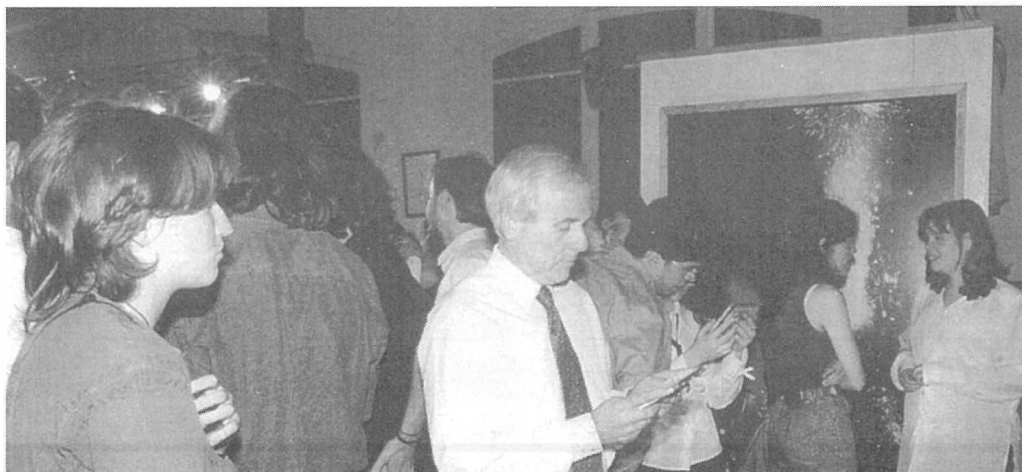
Per exemple, a Catalunya, hi ha molts instrumentistes i formacions d'instruments exòtics que poden posar-se de costat i rivalitzar amb els aborígens dels països d'origen: des del tex-mex fins al buzuki, passant pels violins centreuropeus, els djembés, les cornamuses celtas i els metalls balcànics... El que no veig que hi hagin, o que hi puguin ser en prou quantitat per sostenir una oferta permanent, són els públics,

les ocasions que mantenen els músics d'aquelles tradicions a les seves terres.

En un altre ordre de coses, el folk que es fa aquí no sembla distingir-se per una voluntat de recercar una tímbrica i unes maneres interpretatives «catalanes» que el singularitzin. L'esperit mestís de la música catalana, retret sovint en aquesta avinentesa, em sembla una explicació insuficient. Caldrà, potser, recordar que els mestissos són els fills de pares de colors diferents? Quin color hi aportem els catalans, a la barreja?

En qualsevol cas, aquestes qüestions atanyen les estratègies estèticocomercials dels grups i els criteris de política cultural de les administracions. Em sembla que ja n'he parlat massa.

Afegiré, des de la meua perspectiva d'uns flabiolaires de poble, unes quantes consideracions sobre quines poden haver estat les conseqüències i aportacions del Tradicionàrius.

El combat contra la mala distribució dels productes: la pròpia botiga

Maties Mazarico i
Paxito, en una sala
del CAT plena
de gom a gom

La conseqüència més palpable és la proliferació i estabilització de tallers de construcció d'instruments. Des del punt de vista del flabiol, almenys, és una qüestió fonamental: l'any 1980 era francament difícil trobar flabiols condecents a un preu enraonat. Cosa que no vol dir que s'hagi normalitzat la construcció dels instruments catalans. El flabiol, potser pel referent del de la cobla de Pep Ventura, hi ha guanyat molt sense perdre-hi gaire.

A l'univers de l'inxa, en canvi, hom ha assistit a l'aparició d'una constel·lació de timbres, d'afinacions, de factures... que deuran triar a unificar-se.

Pel que fa a la presència dels instruments estrictament tradicionals (acordió, flabiol, gralla, tenora, tible) en els grups folk, no es pot dir que hagi augmentat, ni que hagi adoptat nous rols diferents dels que tenien en les formacions orquestrals preexistents. Més aviat s'observa la incorporació de teclats, seccions de percussió, saxos i altres baixos de metal a formacions inicialment més simples.

Un procés que recorda la gènesi de la cobla de Pep Ventura; fins i tot en el detall que el flabiol, quan n'hi ha, no sol portar la melodia.

La difusió que s'ha fet de la «música popular i tradicional catalana» a partir del treball del CAT ha tingut conseqüències sanitoses per a les formacions elementals. Així, amples zones de Catalunya que no havien sentit mai una gralla ben tocada han après que aquest instrument no s'acaba on el deixen els geganters cada diumenge.

Als flabiolaires, ja no ens solen preguntar si toquem el txistu, ni als cornamusers si són gallecs. Desconèixer que existeix el sac de gemecs, o que una tarota no és una gralla, ha esdevingut de mal to en molts ambients cultivats que fa quinze anys ni sospitaven que res d'això fos d'aquest món.

Fins i tot en establiments musicals seriosos s'estan proposant, com a audicions o com a matèria d'estudi, les interpretacions, els repertoris, els instruments dels grups folk i, de retruc, els dels grups tradicionals.

Pel que fa al coneixement, promoció, etc. de les formacions elementals de la tradició (cobles de grallers i de flabiolaires, acordionistes, flabiolaires i violinistes sols), no em sembla que els entorns folk hi hagin tingut mai gaire interès. En qualsevol cas, hi competeixen comercialment, generalment amb èxit. S'han fet, això sí, molts «ho-

menatges» a músics de la vella tradició com Jaume Vidal, Peret Blanc, Josep Verdaguer, Miquel Jordana..., potser a la recerca de l'avantpassat mític però no, generalment, com a models a seguir quant a formacions i maneres interpretatives.

Un altre fet d'aquests anys ha estat l'estabilització de la mitja cobla. Aquesta formació, objectivament més limitada per a l'harmonia que no les cobles de flabiolaires o de grallers, ha caigut tanmateix en gràcia. I per molts anys: la majoria dels flabiols cantàbiles d'ara treballen en mitges cobles.

De tota manera i per acabar, l'aportació més gran del fenomen Tradicionàrius és haver remogut totes les aigües, i mai més res no serà igual. És normal, doncs, que veiem moltes coses tèrboles. I havia de ser així: fa segles que no teníem, a Catalunya, un període tan llarg de llibertats i de prosperitat —tan relatives com es vulgui. Processos que en altres llocs d'Europa s'esdevingueren fa quaranta o seixanta anys, en alguns casos cent o cent-cinquanta, els està visquent la nostra generació. Voldria fer vots perquè els múltiples camins de la música que romanen oberts a la nostra terra ho siguin per molts anys.